

HÖJ RIBBAN FÖR FÖRETAGEN!

EN GRANSKNING AV HÅLLBARHETSREDOVISNINGAR
UR ETT MÄNNISKORÄTTSPERSPEKTIV



INNEHÅLL

1. INTRODUKTION	3
SVERIGE HAMNAR PÅ EFTERKÄLKE I EUROPA	4
2. METOD OCH URVAL AV FÖRETAG	5
3. GRANSKNINGENS RESULTAT	7
3.1 ANGER BOLAGET ATT DET HAR EN POLICY FÖR MÄNSKLIGA RÄTTIGHETER?	7
3.2 BESKRIVER BOLAGET RESULTATET AV POLICYN AVSEENDE MÄNSKLIGA RÄTTIGHETER?	7
3.3 UPPGER BOLAGET ATT DET ANVÄNDER NÅGON FORM AV GRANSKNINGSFÖRFARANDE?	7
3.4 UPPGER FÖRETAGET VILKA VÄSENTLIGA MÄNNISKORÄTTSRISKER DESS VERKSAMHET HAR?	8
3.5 LÄMNAR FÖRETAGET INFORMATION OM HUR VERKSAMHETEN ÄR KOPPLAD TILL DE VÄSENTLIGA RISKERNA?	8
3.6 BESKRIVER FÖRETAGET HUR DET HANTERAR MÄNNISKORÄTTSRISKERNA?	9
3.7 BESKRIVER FÖRETAGET HUR DET FÖLJER UPP MÄNNISKORÄTTSRISKER?	9
4. SLUTSATSER	10
LAGKRAV OM FÖRETAGANDE OCH MÄNSKLIGA RÄTTIGHETER BEHÖVS	10
TYDLIG SKILLNAD MELLAN AMBITION OCH FAKTISKT AGERANDE	10
BRISTER TROTS KÄND RISKKONTEXT	11
SVAG KOPPLING MELLAN VERKSAMHET OCH IDENTIFIERAD RISK	11
BRISTFÄLLIG RAPPORTERING AV MÄNSKLIGA RÄTTIGHETER I HÅLLBARHETSREDOVISNINGAR	11
5. REKOMMENDATIONER TILL SVENSKA LAGSTIFTARE	12
BILAGA 1 GRANSKADE FÖRETAG	

HÖJ RIBBAN FÖR FÖRETAGEN

EN GRANSKNING AV HÅLLBARHETSREDOVISNINGAR
UR ETT MÄNNISKORÄTTSPERSPEKTIV

1. INTRODUKTION

Den 1 december 2016 trädde ny svensk lagstiftning i kraft som innebär att svenska företag av en viss storlek måste publicera hållbarhetsrapporter med så kallad "icke-finansiell" information från och med räkenskapsåret 2017.¹ Enligt lagkravet ska en hållbarhetsrapport innehålla upplysningar som behövs för att företagets utveckling, ställning och resultat och konsekvenserna av verksamheten ska kunna förstås ur ett hållbarhetsperspektiv. Upplysningar ska ges i frågor som rör miljö, sociala förhållanden, personal, respekt för mänskliga rättigheter och korruptionsbekämpning. Bakgrunden är att svensk lagstiftning anpassats till ett direktiv från EU från 2014.²

Med anledning av den nya lagstiftningen har Amnesty International Sverige, Amnesty Business Group,³ Diakonia och Fair Action genomfört en granskning av svenska företags hållbarhetsrapporter. Fokus för granskningen är 28 företag vars verksamhet på något sätt löper risk att resultera i eller bidra till omfattande kränkningar av mänskliga rättigheter.

Syftet med granskningen är att undersöka om företag som omfattas av den nya lagstiftningen redovisar, och i så fall hur, sin påverkan på mänskliga rättigheter. Vi har tittat på hur företagen lever upp till det nya lagkravet på att antingen redovisa, eller förklara varför de inte redovisar, sitt arbete med mänskliga rättigheter.⁴ Vi har jämfört med FN:s vägledande principer för företag och mänskliga rättigheter, som är en global standard för att främja respekten för mänskliga rättigheter i företagande. FN:s vägledande principer ställer högre krav på företag än den nya svenska lagstiftningen. Regeringen framhåller i Sveriges nationella handlingsplan för företagande och mänskliga rättigheter att syftet med den nationella planen är att omsätta FN:s vägledande principer i praktisk handling på nationell nivå.⁵

Grundpelarna för FN:s vägledande principer för företag och mänskliga rättigheter är:

1. Statens skyldighet att skydda de mänskliga rättigheterna,
2. Företags ansvar att respektera de mänskliga rättigheterna, vilket innebär att deras verksamhet inte ska bidra till kränkningar av mänskliga rättigheter och att företagen ska agera för att förhindra sådana,
3. Möjlighet att få sin sak prövad om rättigheterna inte respekteras.

Principerna utgörs av icke juridiskt bindande riktlinjer. De gäller för alla stater och för alla företag. Företagens ansvar gäller i Sverige och i utlandet och oberoende av staters förmåga eller vilja att fullgöra sina egna skyldigheter i fråga om mänskliga rättigheter

Amnesty, Diakonia och Fair Action välkomnar den nya lagstiftningen för hållbarhetsrapportering. Vi befarar dock att lagstiftningen inte i tillräckligt stor utsträckning ställer krav på företagen, och inte heller ger tillräckliga förutsättningar för att utvärdera företagens påverkan på och hantering av risker kopplade till

1 SFS 2016:947 Lag om ändring i årsredovisningslagen (1995:1554), www.lagboken.se/Lagboken/sfs/sfs/2016/900-999/d_2846582-sfs-2016_947-lag-om-andring-i-arsredovisningslagen-1995_1554; Lag 2016:947 omfattar företag med fler än 250 anställda och med en omsättning över 350 miljoner kronor. EUROPAPARLAMENTETS OCH RÅDETS DIREKTIV 2014/95/EU från 22 oktober 2014, vilket ligger till grund för den svenska lagen, föreskriver däremot att företag med i genomsnitt fler än 500 anställda omfattas av detta redovisningskrav. Se <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SV/TXT/?uri=celex%3A32014L0095>.

2 EUROPAPARLAMENTETS OCH RÅDETS DIREKTIV 2014/95/EU av den 22 oktober 2014 om ändring av direktiv 2013/34/EU vad gäller vissa stora företags och koncerners tillhandahållande av icke-finansiell information och upplysningar om mångfaldspolicy, se <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SV/TXT/PDF/?uri=CELEX:32014L0095&from=SV>

3 Amnesty Business Group (ABG) är en grupp med Amnesty aktivister som arbetar på frivillig basis och specifikt med frågor som rör företag och mänskliga rättigheter. ABG hör till Amnesty International Sverige.

4 Se SFS 2016:947 Lag om ändring i årsredovisningslagen (1995:1554), paragraf 12. 'Rapporten ska ange 1. företagets affärsmodell, 2. den policy som företaget tillämpar i frågorna, inklusive de granskningsförfaranden som har genomförts, 3. resultatet av policyn, 4. de väsentliga risker som rör frågorna och är kopplade till företagets verksamhet inklusive, när det är relevant, företagets affärsförbindelser, produkter eller tjänster som sannolikt får negativa konsekvenser, 5. hur företaget hanterar riskerna, och 6. centrala resultatindikatorer som är relevanta för verksamheten.'

5 Regeringskansliet, Handlingsplan för företagande och mänskliga rättigheter, 24 augusti 2015, www.regeringen.se/informationsmaterial/2015/08/handlingsplan-for-foretagande-och-manskliga-rattigheter/

HÖJ RIBBAN FÖR FÖRETAGEN

EN GRANSKNING AV HÅLLBARHETSREDOVISNINGAR

UR ETT MÄNNISKORÄTTSPERSPEKTIV

mänskliga rättigheter. Vi ser även en risk att lagkravet inte får önskad effekt för människorna som faktiskt eller potentiellt kan drabbas negativt av företags verksamhet.

Civilsamhället rapporterar återkommande om brott mot de mänskliga rättigheterna i företags leverantörsled. Exempelen på företag på den svenska marknaden är många. Framstående reseföretag hanterar inte frågan om tvångsarbete på anlitade hotell.⁶ Många skoföretag kontrollerar inte användningen av hälsofarliga kemikalier i skotillverkningen.⁷ Klädföretag bidrar till att hålla nere sömmerskornas löner i produktionsländer.⁸ Livsmedelsföretag följer inte upp hur odling av deras varor bidrar till akut vattenbrist.⁹ I Demokratiska republiken Kongo jobbar både barn och vuxna med att utvinna kobolt under farliga förhållanden i gruvor.¹⁰ Dessa exempel illustrerar hur nödvändigt det är att det finns effektiva mekanismer såväl för att granska och utvärdera företags verksamhet ur ett människorättsperspektiv som att hålla företag ansvariga när de brister i sina åtaganden.

SVERIGE HAMNAR PÅ EFTERKÄLKE I EUROPA

Svenska regeringen hävdar att många svenska företag redan ligger i framkant när det gäller hållbarhetsarbete.¹¹ Genom det nya lagkravet uttalar regeringen att de vill stärka utvecklingen genom att fler företag ska redovisa hur de arbetar med hållbarhet inklusive mänskliga rättigheter.¹² En rad civilsamhällesorganisationer, bland dem Amnesty International Sverige, Diakonia och Fair Action, har i flera år verkat för ökad respekt för mänskliga rättigheter hos företag men också för att lagstiftaren ska ta sitt ansvar. En så kallad *human rights due diligence*, som beskrivs i FN:s vägledande principer, är ett nyckelverktyg.

Human rights due diligence kräver att företag systematiskt och kontinuerligt arbetar för att identifiera och hindra potentiell negativ påverkan på mänskliga rättigheter. Kravet gäller företagens hela globala verksamhet, inklusive i deras leverantörskedja. Företag ska även begränsa och gottgöra faktisk negativ påverkan, med fokus på verksamhetens allvarliga påverkan på mänskliga rättigheter. Arbetet ska redovisas publikt.

I flera andra europeiska länder finns det lagar och lagförslag om obligatorisk *human rights due diligence*. Den franska "*Loi devoir de vigilance*" är ett exempel.¹³ Klausulen om transparens i leverantörskedjan i brittiska Modern Slavery Act är ett annat exempel på lag som antagits.¹⁴ I Schweiz och Tyskland pågår processer för att stifta lagar som innehåller en obligatorisk *human rights due diligence*-klausul. I Finland förespråkar en koalition av representanter från både civilsamhället och näringslivet lagstiftad obligatorisk *human rights due diligence*.

Till skillnad från dessa europeiska exempel innehåller den nya svenska lagstiftningen inte ett krav på obligatorisk *human rights due diligence*. Ett sådant krav skulle stärka svenska företags ställning när det gäller respekt för mänskliga rättigheter. Det skulle vara i linje med regeringens ambitioner i Sveriges nationella handlingsplan för företagande och mänskliga rättigheter. Det skulle även följa rekommendationerna från Statskontoret från dess utredning från 2018 vilken utredde hur väl svenska staten lever upp till FN:s vägledande principer.¹⁵

6 Sveriges Radio, Inga hotell granskade trots omfattande kritik, 16 oktober 2016,

<https://sverigesradio.se/sida/artikel.aspx?programid=83&artikel=6536073>; Swedwatch, Bakom drömmen om Dubai, 13 oktober 2015, <http://www.swedwatch.org/publikation/rapport/bakom-drommen-om-dubai/>

7 Fair Action, Skor, 11 oktober 2018, <https://fairaction.se/granskningar/branscher/skor/>

8 Fair Action, Left behind How fashion brands turn their back on women in the Bangladeshi garment industry, 2018,

https://fairaction.se/wp-content/uploads/2018/10/Fair-Action_Left-behind_20181003.pdf

9 Diakonia, "Till den sista droppen" – odlingen av sparris tömmer lca på vatten, 13 november 2018

www.diakonia.se/om-oss/Nyheter-och-mediaservice/Nyheter-fran-Diakonia/ny-rapport-till-den-sista-droppen---om-hur-sparrisproduktionen-i-peru-leder-till-vattenbrist/

10 Amnesty International, Democratic Republic of the Congo: Time to recharge: Corporate action and inaction to tackle abuses in the cobalt supply chain (Index: AFR 62/7395/2017)

<https://www.amnesty.org/en/documents/afr62/3183/2016/en/>; Amnesty International, Congo: "This is what we die for": Human rights abuses in the Democratic Republic of the Congo power the global trade in cobalt, (Index: AFR 62/3183/2016)

11 Regeringskansliet, Nu ställer vi krav på hållbarhet för företag, 18 maj 2016

<https://www.regeringen.se/debattartiklar/2016/05/nu-staller-vi-krav-pa-hallbarhet-for-foretag/>

12 Regeringskansliet, Nu ställer vi krav på hållbarhet för företag, 18 maj 2016, www.regeringen.se/debattartiklar/2016/05/nu-staller-vi-krav-pa-hallbarhet-for-foretag/

13 LOI n° 2017-399 du 27 mars 2017 relative au devoir de vigilance des sociétés mères et des entreprises donneuses d'ordre (1), www.legifrance.gouv.fr/eli/loi/2017/3/27/2017-399/jo/texte

14 Modern Slavery Act 2015, <http://www.legislation.gov.uk/ukpga/2015/30/contents>

15 Statskontoret, FN:s vägledande principer för företag och mänskliga rättigheter – utmaningar i statens arbete, 2018, www.statskontoret.se/publicerat/publikationer/2018/fns-vagledande-principer-for-foretag-och-manskliga-rattigheter--utmaningar-i-statens-arbete/

HÖJ RIBBAN FÖR FÖRETAGEN

EN GRANSKNING AV HÅLLBARHETSREDOVISNINGAR

UR ETT MÄNNISKORÄTTSPERSPEKTIV

2. METOD OCH URVAL AV FÖRETAG

Metoden för denna granskning har tagits fram i samarbete med Enact Sustainable Strategies och har sedan anpassats till de granskande organisationernas behov. Granskningen är ingen bedömning av *hur* företagen arbetar med mänskliga rättigheter, utan fokuserar på hur företagen *redovisar* arbetet i sina hållbarhetsrapporter. Med andra ord har vi inte tittat på hur företagen arbetar med att garantera att det inte förekommer någon negativ påverkan på mänskliga rättigheter.

För att besvara syftet har hållbarhetsrapporterna studerats utifrån följande sju frågor:

1. Anger företaget att det finns en policy för mänskliga rättigheter (eller som omfattar mänskliga rättigheter)?
2. Beskriver företaget resultatet av policyn avseende mänskliga rättigheter?
3. Uppger företaget att det använder någon form av granskningsförfarande?
4. Uppger företaget vilka väsentliga människorättsrisker dess verksamhet har?
5. Om de väsentliga riskerna redovisas: Uppger företaget någon information om hur dess verksamhet är kopplat till riskerna?
6. Beskriver företaget hur det hanterar människorättsriskerna?
7. Beskriver företaget hur det följer upp människorättsriskerna, eller finns det resultatindikatorer?

Dessa frågor är baserade på den information som företag måste lämna enligt lagkravet. I resultatdelen redogörs för hur många av de utvalda företagen som lever upp till de nya lagkraven. I slutsatsen görs en analys över hur väl företagen står sig mot lagkravet men även hur väl de lever upp till FN:s vägledande principer för företag och mänskliga rättigheter, med fokus på om företagen gör en *human rights due diligence*. Med detta vill vi belysa hur lågt ställda kraven är i den nya lagstiftningen och hur lång väg kvar företagen har innan de kan säga att de lever upp till FN:s vägledande principer.

Företagen har valts ut utifrån följande kriterier (företagen uppfyller samtliga kriterier):

- Företagen ska omfattas av den nya lagstiftningen.
- Företagen ska vara verksamma i en högriskbransch och/eller ett högriskland.
- Amnesty, Diakonia och Fair Action har kunskap om människorättsproblem kopplade till branschen. De utvalda branscherna är IT/telekom, utvinningsindustrin, livsmedel, detaljhandel (inkl. kläder och skor) samt resor.

Totalt har 28 företags hållbarhetsrapporter granskats, och de utvalda företagen är av varierande storlek. Varje rapport har granskats två gånger av två olika personer inom våra organisationer och slutligen har en kvalitetskontroll gjorts för att försäkra att dessa stämmer överens. Om första genomgången inte stämt överens så har en tredje person gjort en slutlig bedömning. Urvalet omfattar företag som rapporterade under första halvåret 2018.

HÖJ RIBBAN FÖR FÖRETAGEN

EN GRANSKNING AV HÅLLBARHETSREDOVISNINGAR

UR ETT MÄNNISKORÄTTSPERSPEKTIV

Definitionen av högriskland är ett land där människorättsproblem är väldokumenterade och kända. Landet ska rankas som "icke fritt" i organisationen Freedom House kartläggning över medborgerliga och politiska rättigheter och/eller klassas som ett högriskland enligt Internationella fackliga samorganisationen ITUC:s kartläggning över världens farligaste länder att arbeta i.¹⁶ De granskade företagen har verksamhet i något av följande länder: Förenade Arabemiraten, Indien, Indonesien, Kina, Nigeria, Saudiarabien och Thailand.

Resultatet av granskningen av varje enskild hållbarhetsrapport publiceras inte, utan granskningen ska ses som en sammanfattning av resultatet på aggregerad nivå. Därför namnges företagen bara (se bilaga 1) men rankas inte.

¹⁶ Freedom House, About Freedom in the World, An annual study of political rights and civil liberties, Freedom in the World 2018, <https://freedomhouse.org/report-types/freedom-world>; ITUC, The ITUC Global Rights Index, <https://survey.ituc-csi.org/?lang=en>

HÖJ RIBBAN FÖR FÖRETAGEN

EN GRANSKNING AV HÅLLBARHETSREDOVISNINGAR

UR ETT MÄNNISKORÄTTSPERSPEKTIV

3. GRANSKNINGENS RESULTAT

Nedan följer en beskrivning av resultat uppdelat på de frågor som granskningen byggt på, och som utgör krav i den nya lagstiftningen.

3.1 ANGER BOLAGET ATT DET HAR EN POLICY FÖR MÄNSKLIGA RÄTTIGHETER?

Av de granskade rapporterna innehåller 26 av 28 information om att företagen har en policy för mänskliga rättigheter eller en policy som omfattar detta. Endast två rapporter innehåller information om att företagen har en specifik policy för mänskliga rättigheter. Lagstiftningen säger att företag ska ge information om den policy som företaget tillämpar. Saknar företaget en policy ska skälen till detta anges i rapporten. I två rapporter saknas helt information om huruvida företaget har ett sådant dokument.

FN:s vägledande principer förordar att företag ska ha en policyförklaring för att förankra ansvaret att respektera mänskliga rättigheter.¹⁷

3.2 BESKRIVER BOLAGET RESULTATET AV POLICYN AVSEENDE MÄNSKLIGA RÄTTIGHETER?

I en stor andel av hållbarhetsredovisningarna saknas analys av huruvida uppföljning har lett till förbättringar och hur företagen lärt sig av utmaningar. Endast nio av 28 företag beskriver vilka resultat arbetet med mänskliga rättigheter enligt policyn har lett till. Resterande rapporter lämnar ingen information alls om resultat av policyn och uppfyller därmed inte lagkravet.

FN:s vägledande principer förordar att företag ska kunna redovisa hur de hanterar sin påverkan på de mänskliga rättigheterna, och att detta ska kommuniceras externt.¹⁸

3.3 UPPGER BOLAGET ATT DET ANVÄNDER NÅGON FORM AV GRANSKNINGSFÖRFARANDE?

I 26 av 28 granskade rapporter nämns att företaget har gjort vad som i lagkravet kallas ett granskningsförfarande för mänskliga rättigheter.¹⁹ Två rapporter saknar helt relevant information om ett sådant granskningsförfarande.

¹⁷ FN:s vägledande principer för företag och mänskliga rättigheter, principer 11, 12 och 16.

¹⁸ FN:s vägledande principer för företag och mänskliga rättigheter, princip 21.

¹⁹ Granskarna har tittat på om företagen säger att de genomfört en human rights due diligence, människorättsanalys, social revision, konsekvensbedömning, eller om de uppger att man identifierat människorättsrisker.

FN:s vägledande principer beskriver vad en *human rights due diligence* bör innefatta, omfatta och att en sådan bör göras fortlöpande.²⁰ Något fler än hälften av företagen, 15 av 28, redovisar att granskningsförfarandet görs 'regelbundet' eller 'systematiskt'. Endast fem företag uppger att de specifikt genomfört en *human rights due diligence*. Det är lika få företag som redovisar att de för en dialog med negativt drabbade intressenter.

3.4 UPPGER FÖRETAGET VILKA VÄSENTLIGA MÄNNISKORÄTTSRISKER DESS VERKSAMHET HAR?

I 21 av de granskade rapporterna redovisar företagen vilka väsentliga människorättsrisker de anser att deras verksamhet har, i enlighet med lagkravet. Detta behöver inte innebära att företagen förklarar hur pass allvarliga riskerna är utifrån ett människorättsperspektiv. Sex företag redovisar inte tillräckligt med information eller ingen information alls om vilka väsentliga människorättsrisker de har.

FN:s vägledande principer föreskriver att företag "när det är nödvändigt att prioritera åtgärder för att hantera en faktisk eller potentiellt negativ påverkan på de mänskliga rättigheterna bör företagen först försöka förhindra och begränsa den som är mest allvarlig".²¹ Sex av företagen förklarar hur allvarliga riskerna är utifrån ett människorättsperspektiv.

FN:s vägledande principer framhäver att företag bör beakta risker i leverantörsledet.²² Granskningen visar att en större andel av rapporterna redogör för vilka risker som finns i leverantörsledet.

3.5 LÄMNAR FÖRETAGET INFORMATION OM HUR VERKSAMHETEN ÄR KOPPLAD TILL DE VÄSENTLIGA RISKERNA?

Femton företag redovisar på vilket sätt företagets verksamhet är kopplad till de risker som företaget identifierat. Vissa av företagen redovisar riskerna på en mer generell nivå, medan andra beskriver kopplingen till verksamheten för varje risk. Lagen säger att företag ska redovisa de väsentliga riskerna och hur dessa är kopplade till företagets verksamhet. I 13 av de 28 granskade rapporterna saknas relevant information om på vilket sätt företagets verksamhet är kopplad till identifierade risker.

FN:s vägledande principer säger att företag ska undvika att orsaka eller bidra till negativ påverkan på mänskliga rättigheter i sin egen verksamhet, och åtgärda om sådan påverkan uppstår. Likaså förordar principerna att företag ska försöka förhindra eller begränsa påverkan på de mänskliga rättigheterna i sina affärsrelationer.²³ Tre av företagen uppger hur verksamheten påverkar alla de risker som de identifierat.

²⁰ FN:s vägledande principer för företag och mänskliga rättigheter, principer 17-21.

²¹ FN:s vägledande principer för företag och mänskliga rättigheter, principer 24, men även 14, 17, 19, och 21.

²² FN:s vägledande principer för företag och mänskliga rättigheter, princip 17.

²³ FN:s vägledande principer för företag och mänskliga rättigheter, princip 13.

HÖJ RIBBAN FÖR FÖRETAGEN

EN GRANSKNING AV HÅLLBARHETSREDOVISNINGAR

UR ETT MÄNNISKORÄTTSPERSPEKTIV

3.6 BESKRIVER FÖRETAGET HUR DET HANTERAR MÄNNISKORÄTTSRISKERNA?

Av de 28 utvalda företagen redovisar 27 åtgärder de vidtagit för att hantera riskerna relaterade till mänskliga rättigheter. Detta är ett krav i lagstiftningen. Det behöver dock inte innebära att företagen beskriver vilka åtgärder de vidtagit för varje identifierad risk, vilket heller inte är ett krav enligt lagstiftningen. I en rapport saknas helt relevant information om hur företaget hanterar människorättsrisker.

FN:s principer föreskriver att företag bör följa upp hur effektiv företagens hantering av den negativa påverkan är.²⁴ Tio företag beskriver vilka åtgärder de vidtagit för varje identifierad risk.

3.7 BESKRIVER FÖRETAGET HUR DET FÖLJER UPP MÄNNISKORÄTTSRISKER?

Tolv av 28 företag beskriver hur de följer upp människorättsrisker eller redovisar resultatindikatorer, vilket lagstiftningen kräver. Sexton företag redovisar inte tillräckligt mycket information om detta eller redovisar ingen information alls.

FN:s vägledande principer föreskriver att företag bör kunna redogöra för hur de hanterar sin påverkan på eller risk för påverkan på de mänskliga rättigheterna och att företag bör vara beredda att kommunicera detta externt.²⁵

²⁴ FN:s vägledande principer för företag och mänskliga rättigheter, princip 20.

²⁵ FN:s vägledande principer för företag och mänskliga rättigheter, princip 21.

4. SLUTSATSER

Granskningen visar att många av företagen uppvisar stora brister i sitt arbete med att redovisa hur de säkerställer att mänskliga rättigheter respekteras i deras verksamhet, inklusive leverantörskedjan. Den nya lagstiftningen ställer varken krav på att företag ska *genomföra* ett granskningsförfarande av mänskliga rättigheter eller att det ska vara en *human rights due diligence*. Det lagstiftningen kräver är att företag som har genomfört ett granskningsförfarande av mänskliga rättigheter informerar om det i sin redovisning. Trots de lågt ställda kraven visar granskningen att det, under varje aspekt av vad lagstiftningen kräver, finns företag som inte redovisar adekvat information.

Sveriges nationella handlingsplan för företagande och mänskliga rättigheter utgör regeringens plan för att genomföra FN:s vägledande principer för företag och mänskliga rättigheter. En av de centrala frågorna i den här granskningen är om företagen i och med det nya lagkravet på hållbarhetsredovisning redovisar att de gör en *human rights due diligence*. Det är en central del av FN:s vägledande principer.

FN:s vägledande principer säger att företag bör ha policyer och processer för en *human rights due diligence*. Trots att företagen i denna granskning är mer risk-exponerade saknas det överlag redovisning av om de har processer för att implementera och följa upp sina policyer. Även andra svenska granskningar under 2018 har kommit till samma slutsatser.²⁶

Amnesty International Sverige, Diakonia och Fair Action anser att *human rights due diligence* ska vara obligatoriskt för alla svenska företag vare sig de agerar nationellt eller internationellt. Det är särskilt viktigt när företagen befinner sig i länder där risken för negativ påverkan på mänskliga rättigheter är stor, såsom till exempel i konflikttrabbade områden.

LAGKRAV OM FÖRETAGANDE OCH MÄNSKLIGA RÄTTIGHETER BEHÖVS

Vår granskning visar att regeringens ansträngningar för att stärka kraven på företags hållbarhetsarbete med den nya lagstiftningen inte är tillräckliga när det gäller mänskliga rättigheter. Även om lagstiftningen är ett steg i rätt riktning får detta inte tas till intäkt för att underlåta att skärpa kraven på företags människorättsarbete ytterligare. Regeringen skriver i Sveriges handlingsplan för företagande och mänskliga rättigheter att "*framtidens framgångsrika och konkurrenskraftiga företag är de som gör mänskliga rättigheter och hållbart företagande till en del av sin kärnverksamhet*". Vår genomgång av svenska företags hållbarhetsrapporter visar att de lagkrav som ställs på företagen idag inte är tillräckliga för att säkerställa att företag respekterar mänskliga rättigheter inom hela verksamheten, inklusive leverantörsledet. Ytterligare lagstiftning behövs för att företagen ska leva upp till FN:s vägledande principer för företagande och mänskliga rättigheter, vilka internationellt har utvecklats till en standard på området.

TYDLIG SKILLNAD MELLAN AMBITION OCH FAKTISKT AGERANDE

Majoriteten av företagen redovisar att de har en policy som omfattar mänskliga rättigheter. Detta innebär till exempel att företaget har antingen en specifik människorättspolicy eller en generell policy där mänskliga rättigheter ingår som en del. Samtidigt är det 19 företag som inte lever upp till lagkravet att antingen redovisa hur de följer upp policyn eller förklara varför de inte redovisar detta. Resultatet visar en tydlig skillnad mellan företagens påstådda ambition att respektera mänskliga rättigheter och hur de faktiskt agerar. För många företag verkar arbetet med mänskliga rättigheter inte vara ett fortlöpande arbete med regelbundna analyser, återkoppling och uppdateringar. Här blir det även tydligt att företagens arbete inte lever upp till FN:s vägledande principer. Principerna kräver att företag kontinuerligt ska genomföra en granskning av möjlig och faktisk negativ påverkan på mänskliga rättigheter, en så kallad *human rights due diligence*.²⁷

26 KPMG, Hur blev utfallet av det nya lagkravet?, januari 2019, assets.kpmg/content/dam/kpmg/se/pdf/komm/2019/KPMGs-undersokning-om-hallbarhetsrapportering2019.pdf?utm_campaign=utskick&utm_medium=email&utm_source=apsis;

Finansinspektionen, Integrering av hållbarhet i företagsstyrningen, 7 november 2018,

<https://www.fi.se/contentassets/b631b84ddc5f4f03bd3085966328ff29/integrering-hallbarhet-foretagsstyrningen.pdf>

27 FN:s vägledande principer för företag och mänskliga rättigheter, princip 17.

HÖJ RIBBAN FÖR FÖRETAGEN

EN GRANSKNING AV HÅLLBARHETSREDOVISNINGAR

UR ETT MÄNNISKORÄTTSPERSPEKTIV

BRISTER TROTS KÄND RISKKONTEXT

Endast ett fåtal företagsrapporter som ingick i granskningen nämner att företagen genomför en *human rights due diligence*. Den svenska lagstiftningen ställer inte krav på att en sådan granskning ska göras, till skillnad mot FN:s vägledande principer. Vad gäller gottgörelse, som är den tredje delen av FN:s vägledande principer är det bara fem av de granskade företagen som beskriver att de kommunicerar med negativt drabbade intressenter.²⁸ Det låga antalet blir extra anmärkningsvärt då de granskade företagen verkar i branscher och/eller länder där risk för allvarlig negativ påverkan på mänskliga rättigheter är stor.

FN:s vägledande principer förespråkar att en *human rights due diligence* även ska innefatta meningsfulla samråd med grupper och andra personer som kan komma att drabbas av företagets verksamhet i framtiden.²⁹ Den nya svenska lagstiftningen kräver inte att sådan konsultation genomförs.

SVAG KOPPLING MELLAN VERKSAMHET OCH IDENTIFIERAD RISK

Enligt lagkravet ska företagen redovisa vilka väsentliga människorättsrisker deras verksamhet har. Granskningen visar att majoriteten av företagen redovisar detta. Dock brister det i hur företagen informerar om hur de anser sig kopplade till de specifika riskerna, eller på vilket sätt de anser sig ansvariga för potentiella människorättskränkningar. Detta bör företag göra enligt FN:s vägledande principer.

Exempel på en sådan koppling skulle kunna vara att ett företag som har identifierat barnarbete i utvinning av kobolt som en risk också kopplar detta till någon eller några av företagets leverantörer eller underleverantörer. Att företagen missar att redovisa hur de anser sig kopplade till de specifika riskerna är särskilt anmärkningsvärt med tanke på att urvalet av företag gjordes utifrån företagets riskkontext.

FN:s vägledande principer föreskriver att företag ska undvika att orsaka eller bidra till negativ påverkan på mänskliga rättigheter i den egna verksamheten och åtgärda om sådan påverkan uppstår. Likaså förordar principerna att företag ska förhindra eller begränsa negativ påverkan på de mänskliga rättigheterna i sina affärsrelationer, vilket inkluderar leverantörsledet.³⁰

BRISTFÄLLIG RAPPORTERING AV MÄNSKLIGA RÄTTIGHETER I HÅLLBARHETSREDOVISNINGAR

Företagen har överlag en del kvar innan de kan påvisa ett gediget arbete för respekt för mänskliga rättigheter. Detta illustreras av bristen att leva upp till lagkravet om att rapportera hur företagen följer upp människorättsrisker eller anger resultatindikatorer. Många företag missar även att följa upp riskerna på ett systematiskt sätt, vilket FN:s vägledande principer föreskriver. Det gör det också svårt att bedöma om företagen hanterar de mest väsentliga riskerna och framför allt om företagen prioriterar de risker som kan ha den mest allvarliga negativa påverkan på mänskliga rättigheter. FN:s vägledande principer säger att om ett företag måste prioritera åtgärder för att hantera negativ påverkan på mänskliga rättigheter bör företaget prioritera den påverkan som är mest allvarlig.³¹ Detta återfinns inte i det nya lagkravet. Lagstiftningen kräver att företagen redovisar vilka de väsentliga riskerna är men säger inget om hur de ska prioritera åtgärder.

28 FN:s vägledande principer för företag och mänskliga rättigheter, princip 31, med flera.

29 FN:s vägledande principer för företag och mänskliga rättigheter, princip 18.

30 FN:s vägledande principer för företag och mänskliga rättigheter, princip 13.

31 FN:s vägledande principer för företag och mänskliga rättigheter, princip 24.

HÖJ RIBBAN FÖR FÖRETAGEN

EN GRANSKNING AV HÅLLBARHETSREDOVISNINGAR

UR ETT MÄNNISKORÄTTSPERSPEKTIV

5. REKOMMENDATIONER TILL SVENSKA LAGSTIFTARE

Enligt FN:s vägledande principer är stater skyldiga att säkerställa att företag respekterar de mänskliga rättigheterna. Vidare identifierar principerna *human rights due diligence* som en lämplig metod för hur företag kan hantera frågan.

I linje med detta rekommenderar Amnesty International Sverige, Diakonia och Fair Action svenska lagstiftare att lagstifta om en obligatorisk och kontinuerlig konsekvensanalys för svenska företag av deras påverkan på mänskliga rättigheter (*human rights due diligence*). I processen bör lärdomar dras från införandet av obligatorisk *human rights due diligence* i andra länder.

Den mer långtgående lagstiftningen ska:

- gälla företag med verksamhet i Sverige och utomlands
- ställa krav på företag att systematiskt arbeta för att identifiera, hindra, begränsa och gottgöra potentiell och faktisk negativ påverkan på mänskliga rättigheter i företagets hela globala leverantörskedja
- ställa krav på företag att prioritera åtgärder för att komma tillrätta med verksamhetens mest allvarliga påverkan på mänskliga rättigheter
- ställa krav på företag att arbetet redovisas offentligt

BILAGA 1

GRANSKADE FÖRETAG

AAK AB
Akademibokhandeln
Atlas Copco AB
Axfood AB
Axis AB
Björn Borg AB
Boozt AB
Coop Sverige AB
Doro AB
AB Electrolux
Telefonaktiebolaget LM Ericsson
Hexagon AB
ICA Gruppen AB (publ)
Jula Sverige AB
AB Lindex
LKAB
Martin & Servera
New Wave Group AB
Qliro AB
Resia Travel Group
Sandvik AB (publ.)
Sportamore AB (publ.)
SSAB AB
Svenska Petroleum Exploration AB
Swedol AB
Telia Sverige AB
Vagabond Skor Varberg Aktiebolag
Åhlens AB

HÖJ RIBBAN FÖR FÖRETAGEN

EN GRANSKNING AV HÅLLBARHETSREDOVISNINGAR
UR ETT MÄNNISKORÄTTSPERSPEKTIV

Amnesty International, Diakonia & Fair Action, februari 2019

HÖJ RIBBAN FÖR FÖRETAGEN!

EN GRANSKNING AV HÅLLBARHETSREDOVISNINGAR
UR ETT MÄNNISKORÄTTSPERSPEKTIV

